

Asia: 801/40.02.00/2015

Ehdotus sotilastiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (työryhmän mietintö)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Puolustusministeriöstä 21.4.2017 Päällystöliitto ry:lle osoitettu lausuntopyyntö: 801/40.02.00/2015

**PÄÄLLYSTÖLIITTO RY: N LAUSUNTO EHDOTUKSESTA SOTILASTIEDUSTELUA KOSKEVAKSI
LAINSÄÄDÄNNÖKSI (TYÖRYHMÄN MIETINTÖ)**

Päällystöliitto ry pitää tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena työryhmän mietinnössä esitettyä ehdotusta säätää uusi laki sotilastiedustelusta. Laki toteutuessaan parantaisi merkittävästi sotilastiedusteluviranomaisen toimintaedellytyksiä hankkia tietoa puolustusvoimien tehtäviin liittyvistä kansainvälisistä uhista. Tällä hetkellä Puolustusvoimilla ei ole käytössään kaikkia niitä tarpeellisia toimivaltuuksia, joilla voitaisiin hankkia tietoja puolustusvoimien lakisääteisen tehtävän suorittamiseksi. Turvallisuusympäristömme on muuttunut merkittävästi, joten tämän lain toivotaan tulevan voimaan mahdollisimman pian.

Olemme kiinnittäneet työryhmän mietinnössä seuraaviin kohtiin, joista tässä lausunnossa esitetyt huomiot tulisi Päällystöliitto ry:n näkemyksen mukaan ottaa huomioon tämän lakiehdotuksen jatkotyössä:

1. Uusien tiedonhankintamenetelmien resurssit ja koulutus

Päällystöliitto ry pitää tärkeänä, että puolustusvoimille kohdennettavat henkilö- ja taloudelliset resurssit ovat pitkällä aikavälillä sen kaltaisia, jotta uudet tiedonhankintamenetelmät ovat tosiasiallisesti toteutettavissa. Esimerkiksi henkilötiedustelun suorituskyvyn kehittäminen ei tällä hetkellä sisälly mihinkään puolustusvoimien kehittämisohjelmista.

Laissa säädettäisiin sotilastiedusteluviranomaisten toimivaltuuksista muun muassa henkilötiedustelussa ja ulkomaan tietojärjestelmätiedustelussa. Vaikkakin henkilötiedusteluun esitettävät uudet tiedonhankintakeinot muistuttavat puolustusvoimien nykyistä rikostorjuntaa, jossa hankitaan tietoa mahdollisesti tapahtuvista tai jo tapahtuneista rikoksista, lakiehdotuksen henkilötiedustelun tiedonhankintamenetelmät ovat uusia. Jatkossa sotilastiedusteluviranomaisten tiedonhankinnalla pyritään muun muassa varhaisen vaiheen uhkien havaitsemiseen hankkimalla tietoa lähialueiden valtioiden aikeista ja suunnitelmista. Kyse saattaa olla tiedoista, joita ei ole saatavissa tavanomaisista dokumenteista tai viesteistä vaan esimerkiksi ihmisten keskenään käymistä keskusteluista, joista tiedon voi toimittaa vain keskusteluun osallistunut toinen osapuoli.

Puolustusvoimien tulee varmistua siitä, että uusilla tiedonhankintakeinoilla tiedustelua toteuttava henkilöstö on asianmukaisesti koulutettu ja henkilöstö on muutenkin hankkinut riittävän perehtyneisyyden tehtäviinsä ja toimivaltuuksiinsa. Laki toisi tullessaan myös ulkoisesta valvonnasta johtuvia dokumentointivelvoitteita, joiden työskentelyprosessien koulutukseen on varattava riittävästi resursseja. Koulutuksessa on syytä hyödyntää yhteistyötä suojelupoliisin kanssa. Oman ulkomaan henkilötiedustelun käynnistämisessä on syytä myös hyödyntää kansainvälistä yhteistyötä.

2. Työturvallisuus ja voimankäytösäännökset

Päällystöliitto ry esittää huomiona, että lakiehdotuksesta puuttuu kokonaan sääntely varustautumisesta voimankäyttövälineillä ja oikeudesta varautua voimakeinojen käyttöön tiedonhankintatehtävissä. Vaikkakin puolustusvoimat on velvollinen huolehtimaan operaatioturvallisuudesta ja oman henkilöstön suojaamisesta, voimankäytösäännökset on sisällytettävä tähän lakiin. Toisin sanoen sotilastiedustelutehtävää suorittaville virkamiehille tulee säätää oikeudet voimakeinojen käyttöön tämän lain antamien valtuuksiensa perusteella yksityishenkilön hätävarjelusäännösten sijaan. Näillä säädöksillä parannetaan merkittävästi tiedusteluhenkilöstön työturvallisuutta.

Henkilötiedusteluun esitettävillä uusilla tiedonhankintakeinoilla olisi välittömiä vaikutuksia sotilastiedusteluhenkilöstön asemaan ja työtehtävien sisältöön. Tehtävät saattavat sisältää muun muassa peiteltyä tiedonhankintaa, jolloin esimerkiksi henkilöön kohdistuvassa vuorovaikutuksessa saatetaan käyttää väärää, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja. Tiedusteluun liittyy monia sensitiivisiä elementtejä ja tiedustelutehtävää suorittavat virkamiehet saattavat joissain tapauksissa joutua asettaa itsensä hengen ja terveyden vaaraan.

Puolustusvoimien rikostorjunnan tehtävissä työskentelevillä virkamiehillä, joilla on kokemusta sotilasvastatiedustelun ja henkilötiedustelun tehtävistä, on useimmiten myönnetty voimankäyttöoikeudet esimerkiksi OC-sumutteen tai teleskooppipatukan käyttöön. Sotilastiedustelulakiehdotuksessa on annettava vähintäänkin valtuudet puolustusministeriölle säätää tarkemmin asetuksella sotilastiedusteluviranomaisen oikeudesta kantaa

tiedonhankintatehtävissä voimankäyttövälineitä, voimankäyttövälineiden säilyttämisestä ja kuljettamisesta sekä voimakeinojen käytöstä ja niiden valvonnasta tiedonhankintatehtäviin liittyen.

3. Sotilastiedusteluun liittyvien henkilötietojen salassapitosäädösten muuttaminen

Päällystöliitto ry pitää tärkeänä, jotta niiden sotilastiedusteluun liittyvien asiakirjojen, jotka sisältävät sotilastiedustelutoiminnan henkilötietoja, salassapitoaika tarkennetaan yksityiselämän suojaamisajan kaltaisilla erityissäädöksillä. Yleisin viranomaisten asiakirjojen salassapitoaika, 25 vuotta, ei ole riittävä. Jatkossa salassapitosäädöksillä tulee turvata se, jotta viranomaisen asiakirjoista ei ilmenisi esimerkiksi luottamuksellisesti tietoja antaneen avustajan tai sotilastiedustelun peitehenkilönä toimineen henkilöllisyyttä koskevia tietoja, jotka vaarantaisivat näissä tehtävissä toimineiden tai heidän läheistensä turvallisuuden.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa on säädetty, että sotilastiedustelua koskevat asiakirjat ovat salassa pidettäviä (24§ 1.mom. 10k). Viranomaisen asiakirjan niin sanottu salassapitoaika on 25 vuotta, jollei toisin ole säädetty tai lain nojalla määrätty (31§). Yksityiselämän suojaamiseksi eräät 24 §:n 1 momentissa salassa pidettäväksi säädetty viranomaisen asiakirjat poikkeavat tästä ja näiden asiakirjojen salassapitoaika on 50-100 vuotta sen henkilön kuolemasta, jota asiakirja koskee.

Lakivalmistelusta käy ilmi, että 25 vuotta on jo aiemmin Puolustusvoimissa todettu liian lyhyeksi kysymyksen ollessa tietyistä Puolustusvoimien toimitiloista ja pitkäaikaiskäytössä olevista puolustusmateriaaleista. Salassapitoaika voidaan jatkaa julkisuuslain 31 §:n nojalla, mikäli asiakirjan julkiseksi tulemisella olisi haittaa maanpuolustuksen tai väestönsuojelun kannalta. Tällaista tietoa sisältävä asiakirja voi koskea kiinteistöä, rakennusta, rakennelmaa, järjestelmää, laitetta tai menetelmää. Mahdollisuus salassapitoajan jatkamiseen ei koske henkilötietoja. Julkisuuslain 31 § 3 momentin mukaan valtioneuvosto voi jatkaa laissa säädettyin edellytyksin salassapitoaika enintään 30 vuodella. Tämä on kuitenkin tarkoitettu poikkeukselliseksi toimenpiteeksi eikä siihen turvautumista voida pitää asianmukaisena silloin, kun kysymys on säännönmukaisesta ja ennakoitavissa olevasta salassapitotarpeesta.

Sakari Vuorenmaa

Marko Jalkanen

Puheenjohtaja

Pääluottamusmies

Jalkanen Marko

Päällystöliitto ry - Pääluottamus mies Marko Jalkanen, Päällystöliitto ry